

УДК 37.015.31:17.022.1[628.58:316.774]

*Олександра Альоша,
м. Київ*

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ШЛЯХОМ ЗАХИСТУ ВІД ШКІДЛИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті розглядаються Інтернет-середовище і ЗМІ як потужні чинники формування соціально-культурних норм та цінностей. Особлива увага приділена контенту, що має потенційний вплив на моральний розвиток особистості в ході її соціалізації. Узагальнено досвід державної та суспільної регуляції у сфері захисту дітей від шкідливої інформації. Доводиться, що забезпечення захисту дітей і молоді неможливе без визначення конкретних шляхів та інструментів запровадження гуманітарної експертизи в інформаційній сфері. Визначено, що метою

суспільного регулювання інформаційного простору є захист дітей від впливу, до якого вони не готові в силу рівня свого розвитку, а також створення сприятливого середовища для поступового дорослішання шляхом формування чітких ціннісних орієнтирів особистості.

Ключові слова: моральний розвиток, соціалізація, інформаційний вплив, цінності, Інтернет-середовище, засоби масової інформації.

Постановка проблеми. Моральність людини є предметом вивчення багатьох галузей знання: етики та філософії (питання, що є благом, співвідношення добра і зла, природа моральних дій людини), педагогіки (як кінцева мета виховання особистості), соціології (відображення норм певного соціуму, культурно-історичної епохи в особистих цінностях), а також права, антропології, релігії та інших гуманітарних наук.

Морально розвинута особистість усвідомлює значення духовності в існуванні суспільства та активно стверджує відповідні цінності в повсякденному житті – у ставленні до інших людей і себе самої, виявляючи такі особистісні риси, як справедливість, доброзичливість, повага до іншої людини, співчуття, щирість, сумлінність, готовність допомогти, почуття власної гідності, принциповість і т. д. Головний механізм формування моральності особистості – це розуміння та прийняття нею норм, цінностей, вимог і правил суспільства. Інтеріоризація моральних норм відбувається під впливом агентів соціалізації різного масштабу, якими виступають родина, референтні групи, освітнє та професійне середовище, соціальні інституції, широке культурне оточення. Цінності, що закладаються у свідомість людини в роки ранньої соціалізації, поступово стають всеохоплюючою рисою даної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній психології прийнятий погляд на моральність як вищий рівень свідомості та шлях розвитку особистості, що вимірюється наявністю у людини певного спектру цінностей, а також відповідно зорієнтованою поведінкою (Г. О. Балл, З. С. Карпенко, С. Д. Максименко, В. П. Москалець, М. І. Пірен, В. В. Рибалка, М. В. Савчин та ін.).

Формування моральних переконань у віковому аспекті описано у працях І. Д. Бежа, Л. І. Божович, М. Й. Боришевського, Е. О. Помиткіна, С. О. Ставицької, Д. І. Фельдштейна та ін. Відзначено, що моральні риси особистості загалом оформлюються у юнацькому віці, при цьому початкові етапи становлення та розвитку моральних переконань сягають раннього дитинства. Відповідно, про моральне

виховання дитини слід дбати вже з перших років її життя [1, с. 14]. Хоча у віковій і педагогічній психології достатньо чітко представлені рушійні сили й закономірності розвитку моральної свідомості, проте виразні трансформаційні зміни, що відбуваються в українському суспільстві, змушують знову порушувати це питання. Особливо актуальним у сучасному світі є проблема масових, спонтанних і спрямованих інформаційних впливів, здатних деструктивно позначатися на формуванні моральної сфери дитини. Хоча ця проблема відзначена в діяльності багатьох інституцій, має чималий громадський розголос (згадаємо останні гучні публікації про існування так званих «груп самогубців» у соціальних мережах), вона досі очікує на належне наукове теоретико-методологічне обґрунтування.

Мета статті – охарактеризувати інформаційні чинники впливу на формування моральної сфери дитини та визначити способи їх регуляції.

Виклад основного матеріалу. У найширшому сенсі інформація – це сукупність відомостей, необхідних для активної дії на керовану систему з метою її оптимізації. Інформація виступає необхідним ресурсом соціально-економічного розвитку суспільства, подібно до інших (трудових, енергетичних, матеріальних). У зв'язку із зростанням ролі інформаційних технологій виникає можливість її впливу на індивідуальну і суспільну свідомість, аж до загрози інформаційних воєн, внаслідок чого постає проблема інформаційної безпеки як окремої особистості, так і держави в цілому [8]. Стосовно інформації часто використовується поняття *контент* (від англ. – зміст), що означає будь-яке значуще наповнення інформаційного ресурсу (тексти, ігри, графіка, відео) [9].

Засоби масової інформації, насамперед телебачення, виступають одним із важливих джерел соціалізації особистості. В середньостатистичній родині телевізор включений до 7-8 годин щодня, при цьому найбільше часу перед ним проводять дошкільники, трохи менше – школярі (близько 3-4 годин на день, що рівнозначно п'яти урокам у школі). Потребує окремої пильної уваги Інтернет, що представляє собою безмежно різноманітне та неоднорідне за формою та змістом середовище (це майданчик більшості ЗМІ, джерело розваг та ігор, спілкування в соціальних мережах, освітній ресурс, а також майже необмежений доступ до контенту будь-якого роду, в тому числі забороненого). Саме інформація, отримана з мережі, найчастіше формує картину світу та точку зору індивіда, виступаючи специфіч-

ним посередником між дитиною та оточуючою її реальністю. Таким чином, сьогодні віртуальний світ є одним із найвпливовіших чинників реальної соціалізації дитини.

Всеосяжне поле медіапослуг створює найпотужнішу сукупність факторів впливу на свідомість молоді, що вимагає чіткого дотримання моральних і правових норм. В. В. Куницький розглядає діяльність ЗМІ як окремий напрям формування способу життя [6]. Головною проблемою негативного впливу інформації є те, що вона формує спосіб життя, у якому палити, пити, мати випадкові сексуальні контакти подається як елемент престижу. Причому це заворожує не тільки молодь, а й дорослих. Виникає мовчазна згода суспільства із пропагандою нездорового та аморального способу життя. При цьому ефективні способи традиційного виховання часто виявляються безрезультатними відносно глобального інформаційного впливу телебачення та Інтернету [2].

Ймовірність заподіяння шкоди фізичному, розумовому, духовному і моральному розвитку молодого покоління в результаті негативного впливу деяких матеріалів ЗМІ ще з початку ХХ століття відмічена в міжнародній правовій практиці. Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) проголошує важливість традицій і культурних цінностей кожного народу для захисту і гармонійного розвитку дитини, а також пріоритет прав батьків на моральне виховання власних дітей перед іншими особами. У ст. 13 визначено, що дитина має право вільно висловлювати свої думки, тобто шукати, одержувати і передавати інформацію будь-якого роду. Але здійснення цього права зазнає обмежень, необхідних для поваги прав і репутації інших осіб, для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення. Визнаючи важливу роль ЗМІ у доступі до національних і міжнародних джерел, спрямованих на сприяння духовному і моральному благополуччю, фізичному і психічному розвитку, Конвенція водночас закликає до належного захисту дитини від інформації і матеріалів, що завдають шкоди її благополуччю (ст. 17).

Соціально і культурно корисною визнається інформація, спрямована на:

- а) розвиток особистості, талантів, розумових і фізичних здібностей дитини;
- б) виховання поваги до прав і основних свобод людини;

с) виховання поваги до батьків дитини, її культурної самобутності, мови і цінностей, національних цінностей та до цивілізацій, відмінних від її власної;

д) підготовку дитини до свідомого самостійного життя у суспільстві, виховання в дусі розуміння, миру, гідності, свободи, солідарності і рівності;

е) виховання поваги до навколишньої природи (ст. 29) [5].

Розглядаючи питання впливу інформації, передусім необхідно розкрити, який саме зміст має шкідливий вплив на психіку, що формується. На основі аналізу та узагальнення міжнародних і вітчизняних правових актів, досвіду громадських організацій різних країн, соціально-психологічної та педагогічної літератури ми склали такий перелік (який не є остаточним та буде поповнюватись у процесі наукової та практичної розробки питання):

– інформація що містить сцени насилля, заохочує агресивність і неповагу до життя, виправдовує жорстокість;

– демонстрація прикладів жорстокої поведінки відносно тварин;

– інформація, у якій заохочується псування або знищення майна;

– інформація, що принижує особистість, в якій демонструється відкрита зневага та образа людської гідності;

– інформація еротичного та порнографічного характеру, будь-які відверті зображення за участю неповнолітніх;

– інформація, що викликає тривогу та страх, демонстрація подій і зображень, здатних налякати дітей;

– інформація, у якій позитивно оцінюється залежність від наркотичних, токсичних, психотропних речовин, тютюну чи алкоголю, у якій заохочується їх вживання, виробництво, розповсюдження чи придбання;

– інформація, що спонукає до участі в азартних іграх;

– інформація, яка спонукає дітей до вчинення дій, що становлять загрозу їхньому життю та здоров'ю; яка заохочує самогубство або нанесення собі пошкоджень, деталізує засоби і обставини самогубств;

– інформація, у якій позитивно оцінюється злочинна, кримінальна діяльність або ідеалізуються злочинці;

– інформація, що пропагує війну, фашизм і неофашизм, тероризм тощо;

– інформація, що сприяє расовій, національній та етнічній дискримінації, релігійній ворожнечі, де оголошуються і обґрунтовуються переваги одних соціальних груп над іншими;

- інформація, що підвищує вірогідність здійснення шкоди суспільству діями глядачів після її перегляду;
- інформація, що заохочує ранні статеві відносини та розвиток інших нездорових схильностей;
- інформація, що підриває авторитет батьків, педагогів та довіру до них, викликає зневажливе ставлення до сімейних, моральних цінностей;
- прояви знуцання з приводу фізичних вад, душевнохворих, літніх людей;
- інформація, що викликає ігнорування дітьми небезпеки, містить зображення дітей у небезпечних ситуаціях чи за обставин, що в разі їх імітації можуть завдати шкоди дітям або іншим особам.
- реклама, що завдає дітям моральної шкоди, викликаючи в них відчуття неповноцінності через те, що батьки не можуть придбати рекламований товар, або викликає в дітей почуття переваги над іншими, тому що вони володіють рекламованою продукцією;
- популяризація шкідливої продукції та нездорового способу життя;
- матеріали, що містять нецензурну лексику;
- використання у програмах на телебаченні і радіо прихованих вставок і технологій, які впливають на підсвідомість людини.

Важливо, що характер сприйняття подібних матеріалів суттєво залежить від мети їх демонстрації, контексту подання, наданих коментарів тощо. Велике значення має вік дитини, її готовність до розуміння та моральної інтерпретації подібної інформації. Будь-яка інформація ЗМІ, адресована дітям або в якій беруть участь діти, зобов'язана враховувати їх особливу сприйнятливність.

Поширення інформації, яка чинить негативний вплив на неповнолітніх, як правило, законодавчо забороняється або обмежується. Якщо подібна інформація є допустимою (значущою з наукової чи художньої точки зору, необхідною для освіти або виховання, її оприлюднення відповідає публічному інтересу), такі матеріали мають супроводжуватись оголошенням про можливий негативний вплив (ТВ-передачі або їх частини, реклама, художні фільми та книги, комп'ютерні ігри і т. д.). Це необхідно для того, щоб батьки заздалегідь могли обґрунтовано прийняти рішення про доцільність такої інформації та/або супроводжувати її належними коментарями. Крім того, законодавством більшості країн встановлено певні часові «межі» телерадіомовлення, до настання яких забороняється демонструвати інформацію, здатну негативно впливати на дітей (передбача-

ється, що ввечері батьки перебувають удома і можуть контролювати, що дивляться їхні діти).

У нашій країні державна регуляція інформаційної політики представлена в Конституції України, Законах України «Про охорону дитинства», «Про друковані засоби масової інформації (пресу)», «Про телебачення і радіомовлення», «Про захист суспільної моралі», «Про рекламу». З 2004 року розпочала діяльність Національна експертна комісія з питань захисту суспільної моралі (НЕК), повноважний орган у сфері «піднесення культури й духовності українського народу, утвердження здорового способу життя, належного стану моральності в суспільстві, виховання майбутніх поколінь на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість» [10]. Робота комісії викликала неоднозначну оцінку та реакцію в суспільстві (переважно її діяльність фокусувалась на регулюванні обігу продукції сексуального характеру та матеріалів, що містять елементи насильства), у 2015 р. вона була ліквідована. Заслуговує на увагу пам'ятка «Діти, Інтернет, Мобільний зв'язок» (2009 р.), котру МОН рекомендувало батькам і педагогам для навчання безпечному користуванню Інтернетом. У документі відзначено, що третина контенту, відтворюваного на мобільних пристроях, складає порнографія, а її типовим споживачем є молодь і діти [9]. Виходячи з небезпеки негативних інформаційних впливів, реалізація проектів, пов'язаних з упровадженням у навчально-виховний процес інформаційно-комунікаційних технологій, має бути погоджена з МОН та Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти.

Як бачимо, державна регуляція у сфері інформаційної політики має переважно заборонно-контролюючий характер (приємним виключенням є французьке законодавство, котре передбачає пільги періодичним виданням, що визнані суспільно корисними, тобто сприяють освіті, вихованню, інформуванню і культурному дозвіллю населення). Але слід враховувати, що будь-які правові обмеження та цензура заради захисту від інформаційних загроз мають ризики у сфері свободи людини, її конституційного права на отримання та поширення інформації (тотальний контроль за інформацією ми можемо спостерігати в Росії, Китаї, Ірані або Північній Кореї).

Проблема регуляції потенційно-шкідливого змісту медіа-контенту для дітей активно обговорюється у вітчизняній журналістській спільноті [3]. Досвід провідних європейських країн показав, що найкращим шляхом її вирішення є самоврядування, у якому беруть

участь громадські (батьківські) та експертні професійні організації. Головними етапами та умовами такої діяльності є, по-перше, вироблення чітких етичних критеріїв стосовно небажаної інформації (її змісту, форми демонстрації і т. д.), а по-друге, розробка механізму соціального контролю та дотримання цих критеріїв через оскарження зафіксованих фактів порушення норм. При створенні етичного кодексу медіа-спільноти копіювання досвіду інших країн без урахування внутрішніх особливостей малоефективне. Норми необхідно систематично переглядати та вдосконалювати відповідно до потреб часу. Окрім цього, етичні правила мають вагу лише тоді, коли журналістське середовище легітимізує їх через спільне зобов'язання дотримуватися даного кодексу (яскравим прикладом є ситуація, коли в листопаді 2016 р. представники одного з найбільших українських телеканалів не підписали спільних правил висвітлення теми сексуального насильства над дітьми, над яким працювала робоча група представників індустрії, громадськості, психологів і педагогів). Необхідно також, щоб аудиторія ЗМІ знала про існування такого кодексу та обов'язок його дотримання. Обізнаність і зацікавленість громадськості є ключовим аспектом успішності цього механізму. Саморегуляція не може бути ефективною, якщо суспільство не знає про можливість подати скаргу на неякісний або шкідливий інформаційний контент. Цікаво, що найбільш дієвим засобом впливу на ЗМІ визнаються не штрафні санкції, а громадський розголос та суспільне несхвалення [12].

Розглянемо підхід до класифікації змісту медіа-контенту в Нідерландах, де діяльність органів саморегуляції ЗМІ є об'єктом найвищого суспільного інтересу. До аудіовізуальної продукції застосовується система класифікації Kijkwijzer, яка попереджає батьків і вихователів, що телевізійна програма або фільм можуть бути шкідливими. Остаточна відповідальність за те, що діти можуть побачити на екрані, покладається на батьків.

Рис. 1. Система класифікації потенційно шкідливої інформації Kijkwijzer

Потенційна шкода контенту позначається піктограмою (рис. 1): насильство – кулак; страх – павук; секс – ноги; нецензурна лексика – людина, що кричить; дискримінація – група людей з фігурою в іншому кольорі; зловживання наркотиками або алкоголем – шприц. Відповідні вікові рекомендації попереджують появу шкідливих матеріалів в ефірі в ті часи, коли діти ймовірно можуть їх подивитися [4].

В Україні система класифікації інформації залежно від аудиторії, на яку вона розрахована, передбачає три категорії відеопродукції [13] (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Вікова класифікація та візуалізація відеоконтенту в Україні

<i>I категорія</i>	<i>II категорія</i>	<i>III категорія</i>
без позначок	коло жовтого кольору з індексом 12+ або 16+	коло червоного кольору з індексом 18+
стосується фільмів, розрахованих на глядачів будь-якого віку. Вони максимально прийнятні для сімейного перегляду, порушують теми, цікаві та зрозумілі більшості глядачів незалежно від віку, інтелектуального рівня, світогляду, політичних переконань, соціального стану. Відсутність грубості, насильства, жорстокості, непристойних виразів у будь-якій формі. Реалії складної дійсності відображені умовно	стосується фільмів, які неповнолітнім рекомендовано переглядати разом із батьками або з відома батьків. Фільми з індексом 12+ можуть містити сцени, які батьки вважатимуть неприйнятними для самостійного перегляду дітей. Фільми 16+ містять сцени з обмеженим ступенем насильства та жорстокості, без надмірного кровопролиття, обмежене зображення нещасного випадку або катастрофи, короткі зображення оголеності, епізодичне використання ненормативної лексики, необхідні для розвитку сюжету	стосується фільмів, що рекомендовані для перегляду тільки повнолітніми глядачами. Вони можуть містити сцени насильства, жорстокості, зображення катастроф, жажів, відвертої оголеності, імітації інтимних стосунків (їх наявність повинна бути виправдана логікою сюжету та втілена на екрані з максимальним ступенем умовності). Дозволено транслювати з 22:00 до 6:00.

Незважаючи на те, що численні державні, громадські та професійні інституції несуть відповідальність за захист дітей від впливу шкідливої інформації, не слід забувати, що провідна роль в цьому (як і у вихованні загалом) належить батькам. Водночас експерти зауважують, що мотивування батьків до участі в освітніх семінарах стосовно цифрового виховання дітей є найскладнішим завданням, а відвідування таких заходів вкрай низьке. Дослідження The Common Sense Census (2016) показало, що батьки підлітків витрачають щодня в середньому до дев'яти годин на соціальні медіа, при цьому 78 % вважають, що вони є гарними моделями наслідування

кібер-поведінки для своїх дітей. Більшість батьків також переконані, що погані речі, пов'язані з інформаційною небезпекою, ніколи не можуть трапитися з їх родиною. Для того, аби забезпечити належне виховання дитини, батьки не тільки мають самі дотримуватись соціального етикету при користуванні інтернет-технологіями, але постійно навчатися засобам безпеки, випереджуючи дитину [16].

Дані вітчизняної Інтернет-статистики (Інститут соціології НАН України, 2009 р.) свідчать, що 22 % дітей періодично потрапляють на сайти для дорослих; 28 % дітей, побачивши в мережі рекламу алкоголю або куріння, хоча б один раз спробували їх купити, а 11 % – пробували купувати наркотики; лише у 18 % випадків дорослі перевіряють, які сайти відвідує дитина, тільки 11 % батьків знають про онлайн-загрози [6]. За даними НЕК, майже 76 % батьків не цікавляться тим, які сайти відвідують їхні діти, що пояснюється не байдужістю батьків, а їхньою необізнаністю [9]. Л. А. Найдюнова виділяє особливий компонент медіа-грамотності особистості – когнітивний, що стосується критичного розуміння, усвідомлення й оцінювання змісту медіа. Цей компонент концентрується на відносинах між індивідом і контентом, передбачаючи автономність і самостійність особистості [11].

Для забезпечення інформаційної безпеки дітей батьки можуть діяти в різний спосіб: шляхом свідомого та вибіркового використання ЗМІ, стимуляції критичного ставлення дітей до інформації з різних джерел, обмеження доступу до потенційно шкідливого контенту. Але головною запорукою інформаційної безпеки є довірливі стосунки між дитиною та батьками, ставлення до старших як авторитетного джерела моральних норм і цінностей. Адже саме батьки повинні пояснити дитині, що добре, а що погано, прищепити моральні якості. Існує й протилежна думка – що страхи з приводу негативного впливу телебачення, мережі Інтернет та інших інформаційних ресурсів занадто перебільшені: «Якщо батьки люблять свою дитину і займаються її вихованням, то що б вона не дивилася по телевізору, у які б ігри не грала, вона виросте адекватною особистістю з правильними сімейними цінностями і моральними звичками» [15]. Тільки в цьому випадку можна говорити про ефективність морального виховання, про розвиток у дитини моральної свідомості.

Важливим чинником будь-якої діяльності, що стосується захисту дітей від шкідливої інформації, є професійна оцінка конкретних випадків такої загрози. У вітчизняній психології існують окремі напрацювання щодо розробки відповідних методик психологічної експертизи, але вони є поодинокими і, очевидно, не встигають за численними та різноманітними викликами інформаційного

суспільства, що істотно ускладнює встановлення відповідних фактів. Професійні робочі рекомендації щодо проведення експертизи в інформаційній сфері прописані у праці Д. О. Леонтєва та Г. В. Іванченко, але ці розробки стосуються переважно маніпулятивних впливів та їх розпізнавання в текстовій інформації [7]. Забезпечення захисту дітей і молоді неможливе без визначення конкретних шляхів та інструментів запровадження гуманітарної експертизи в інформаційній сфері. Очевидно, оцінювати, чи здатна певна інформаційна продукція зашкодити розвитку дітей, мають експерти з вищою професійною освітою та спеціальними психологічними знаннями. Громадський запит має природним чином сприяти розвиткові теоретичної та методологічної бази для проведення соціально-психологічної експертизи інформаційних впливів, оцінки їх потенційної дії на дитину.

Висновки. Метою суспільного регулювання інформаційного простору є захист дітей від впливу, до якого вони не готові через рівень свого розвитку, а також створення сприятливого середовища для поступового дорослішання шляхом формування чітких ціннісних орієнтирів особистості. Найбільш перспективним напрямом є психологічний супровід розвитку навичок особистої інформаційної безпеки для дітей різного віку та їх батьків: вміння розпізнавати недостовірну інформацію, ідентифікувати маніпулятивний вплив, розвивати здатність до критичного осмислення сприйнятої інформації, протидіяти емоційно-негативним інформаційним чинникам.

Список використаної літератури

1. Боришевський М. Й. Дорога до себе. Від основ суб'єктності до вершин духовності / М. Й. Боришевський. – Київ : Академвидав, 2010. – 416 с.
2. Буранова Д. Д. Международный опыт в сфере формирования нравственности у детей и молодежи посредством защиты их от вредной информации / Буранова Дилафруз // Актуальные вопросы современной психологии и педагогики : сб. докладов XXI-й Междунар. науч. конф. – Липецк : Аргумент, 2015. – С. 20-26.
3. Дорош М. Права дітей і телебачення: як захищати, а не порушувати / М. Дорош, М. Щевич [Електронний ресурс] // MediaSapiens. – 28 грудня 2015. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/kids/prava_ditey_i_telebachennya_yak_zakhischaty_a_ne_porushuvati/
4. Захист неповнолітніх від шкідливого контенту: досвід Нідерландів [Електронний ресурс] / StarLightMedia; Незалежна асоціація телерадіомовників // Детектор медіа. – 16 лютого 2017. – Режим доступу : <http://detector.media/infospace/article/123248/2017-02-16-zakhist-nepovnolitnikh-vid-shkidlivogo-kontentu-dosvid-niderlandiv/>
5. Конвенция о правах ребенка (принята Резолюцией 44/25 Генеральной Ассамблеи от 20 ноября 1989 г.) [Электронный ресурс] // Официальный сайт

- Организации Объединенных Наций. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon
6. Куницький В. В. Захист неповнолітніх в інформаційному просторі як об'єкт гуманітарної експертизи: український та зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / В. В. Куницький // Сайт Національної академії державного управління при Президентові України. – Режим доступу: academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Kunitskiy.pdf
 7. Леонтьев Д. А. Комплексная гуманитарная экспертиза / Д. А. Леонтьев, Г. В. Иванченко. – Москва : Смысл, 2008. – 140 с.
 8. Лисенко О. О. Актуальні питання захисту суспільства від шкідливої інформації / О. О. Лисенко // Вісник Харківського національного ун-ту внутрішніх справ : зб. наук. праць. – 2009 – № 4(47). – С. 30-38.
 9. Лист Міністерства освіти і науки України від 06.11.09 № 1/9–768 «Про захист дітей та молоді від негативних інформаційних впливів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/59/196/korinf19/bezditvinet/>.
 10. Міжнародний досвід правового регулювання питань щодо захисту дітей від негативного впливу інформаційної продукції : Інформаційна довідка від 12.03.2010 [Електронний ресурс] // Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі – Режим доступу: <http://www.moral.gov.ua/news/173/>
 11. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник / Л. А. Найдьонова ; НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 244 с.
 12. Назарук Т. Саморегуляція в медіа: світовий досвід [Електронний ресурс] / Тарас Назарук // MediaSapiens. – 22 травня 2015. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/samoregulyatsiya_v_media_svitoviy_dosvid
 13. Про внесення змін до Положення про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1143 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1143-2015-n>.
 14. Психологічні закономірності розвитку духовності особистості : монографія / М. Й. Боришевський, О. В. Шевченко, Н. Д. Володарська [та ін.] ; заг. ред. М. Й. Боришевського. – Київ : Пед. думка, 2011. – 200 с.
 15. Титаренко Е. С. Защита детей от негативной информации как средство нравственного воспитания [Електронний ресурс] / Е. С. Титаренко // Концепт. – 2013. – № 06 (июнь). – Режим доступу: <http://e-koncept.ru/2013/13131.htm>
 16. Scheff S. Why parents need to be better students [Електронний ресурс] / Sue Scheff // Family Online Safety Institute. – Режим доступу : <https://www.fosi.org/good-digital-parenting/>

Olexandra Alyosha

FORMATION OF MORALITY OF CHILDREN AND YOUTH BY PROTECTION FROM HARMFUL INFORMATION

The article considers the Internet environment and mass media as powerful factors in the formation of socio-cultural norms and values. Particular attention is paid to content that has a potential impact on the moral development of personality in the course of its socialization. The experience of state and public regulation in the field of protecting children from harmful information is generalized. It is proved that

the protection of children and young people is impossible without identifying concrete ways and means of introducing humanitarian expertise in the information sphere. It is determined that the purpose of public regulation of the information space is to protect children from the influence to which they are not ready due to their level of development, as well as creating a favorable environment for gradual maturation through the formation of clear value orientations of the individual.

It is determined that the purpose of public regulation of the information space is to protect children from the influence to which they are not ready due to their level of development, as well as creating a favorable environment for gradual maturation through the formation of clear value orientations of the individual. The most promising direction is the psychological support of the development of personal information security skills for children of different ages and their parents: the ability to recognize false information, to identify manipulative influence, to develop the ability to critically understand perceived information, to withstand emotional and negative informational factors.

Parents can act in a variety of ways to ensure the information security of children: through deliberate and selective use of the media, stimulating the critical attitude of children to information from various sources, and restricting access to potentially harmful content. But the main pledge of information security is the trust relationship between the child and the parents, the attitude of the elders as an authoritative source of moral norms and values. After all, it is the parents who must explain to the child what is good and what is bad, instill moral qualities. There is also an opposite view – fears about the negative impact of television, the Internet and other information resources are too exaggerated.

Keywords: *moral development, socialization, information influence, values, Internet environment, mass media.*

References

1. Boryshevskiy, M. Y. (2010). *Doroha do sebe. Vid osnov subiektnosti do vershyn dukhovnosti* [The road to yourself. From the basics of subjectivity to the heights of spirituality]. Kyiv: Akademvydav, 416.
2. Buranova, D. D. (2015). *Mezhdunarodnyy opyt v sfere formirovaniya npravstvennosti u detey i molodezhi posredstvom zashchity ikh ot vrednoy informatsii* [International experience in the field of morality of children and youth by protecting them from harmful information]. XXI International Scientific Conference. *Aktualnyye voprosy sovremennoy psikhologii i pedagogiki*. Lipetsk: Argument, 20–26.
3. Dorosh, M., Shchevych, M. (2015). *Prava ditei i telebachennia: yak zakhyschaty, a ne porushuvaty* [Children's Rights and Television: How to Protect and Do not Break]. MediaSapiens. Available at: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/kids/prava_ditei_i_telebachennya_yak_zakhyschati_a_ne_porushuvati/
4. *Zakhyst nepovnlitnikh vid shkidlyvoho kontentu: dosvid Niderlandiv* [Protecting minors from harmful content: Dutch experience] (2017). StarLightMedia; *Nezalezhna asotsiatsiia teleradiomovnykiv. Detektor media*. Available at: <http://detector.media/infospace/article/123248/2017-02-16-zakhyst-epovnlitnikh-vid-shkidlivogo-kontentu-dosvid-niderlandiv/>
5. *Konventsiya o pravakh rebenka (prinyata Rezolyutsiyey 44/25 Generalnoy Assamblei ot 20 noyabrya 1989)* [The Convention on the Rights of the Child

- (adopted by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989)]. Available at: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon
6. Kynytskyi, V. V. Zakhyst nepovnoletnikh v informatsiinomu prostori yak ob'iekt humanitarnoi ekspertyzy: ukrainskyi ta zarubizhnyi dosvid [Protection of minors in the information dimension as an object of humanitarian expertise: Ukrainian and foreign experience]. Available at: academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Kunitskiy.pdf
 7. Leontyev, D. A., Ivanchenko, G. V. (2008). Kompleksnaya gumanitarnaya ekspertiza [Comprehensive Humanitarian Expertise]. Moscow: Smysl, 140.
 8. Lysenko, O. O. (2009). Aktualni pytannia zakhystu suspilstva vid shkidlyvoi informatsii [Topical issues of protecting society from harmful information]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav, 4(47), 30–38.
 9. Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 06.11.09 № 1/9–768 «Pro zakhyst ditei ta molodi vid nehatyvnykh informatsiinykh vplyviv» [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated November 6, 2009 No. 1 / 9-768 «On Protection of Children and Youth from Negative Information Influences»]. Available at: <http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/59/196/korinf19/bezditvinet/>
 10. Mizhnarodnyi dosvid pravovoho rehuliuвання pytan shchodo zakhystu ditei vid nehatyvnoho vplyvu informatsiinoi produktsii : Informatsiina dovidka vid 12.03.2010 [International experience of legal regulation of issues concerning the protection of children from the negative impact of information products: Information note dated 12.03.2010]. Natsionalna ekspertna komisiia Ukrainy z pytan zakhystu suspilnoi morali. Available at: <http://www.moral.gov.ua/news/173/>
 11. Naidonova, L. A. (2013). Mediapsykholohiia: osnovy refleksyvnoho pidkhodu: pidruchnyk [Media Psychology: The Basis of Reflexive Approach]. Kirovohrad: Imeks-LTD, 244.
 12. Nazaruk, T. (2015). Samorehuliatyia v media: svitovyi dosvid [Self-regulation in the media: world experience]. MediaSapiens. Available at: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/samoregulyatsiya_v_media_svitoviy_dosvid
 13. Pro vnesennia zmin do Polozhennia pro derzhavne posvidchennia na pravo rozpovsiudzhennia i demonstruvannia filmiv : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 hrudnia 2015 r. № 1143 [On Amendments to the Provision on the State Certification for the Right to Distribute and Demonstration of Films: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 2, 2015] Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1143-2015-n>
 14. Boryshevskiy, M. Y. (ed.), Shevchenko, O. V., Volodarska, N. D. (2011). Psykholohichni zakonirnosti rozvytku dukhovnosti osobystosti [Psychological regularities of the development of personality spirituality]. Kyiv: Ped. dumka, 200.
 15. Titarenko, E. S. (2013). Zashchita detey ot negativnoy informatsii kak sredstvo nraivstvennogo vospitaniya [Protection of children from negative information as a means of moral education]. Kontsept, 6. Available at: <http://e-koncept.ru/2013/13131.htm>
 16. Scheff, S. Why parents need to be better students. Family Online Safety Institute. Available at: <https://www.fosi.org/good-digital-parenting/>

Одержано 1.12.2016 р.